

Daria Danecka, Wojciech Radecki ■

WSPÓŁPRACA POLSKICH I CZESKICH PRAWNIKÓW

ARTYKUŁ RECENZYJNY

Roman Baron – Roman Madecki a kolektiv:
Česka polonistická studia: tradice a současnost
(filologie – historie – politologie – pravo),

Prace Historického Ustavu AV ČR

Řada / Series A – Monographia

Svazek / Volumen 56

Praha 2014, s. 620.

Staraniem Instytutu Historii Akademii Nauk Republiki Czeskiej ukazała się w 2014 r. obszerna monografia poświęcona kontaktom przedstawicieli nauki czeskiej i polskiej w czterech obszarach tematycznych: filologii, historii, politologii i prawa. Postanowiliśmy przybliżyć czytelnikom naszego kwartalnika części tego opracowania poświęcone prawu. Główną uwagę skierujemy, co oczywiste, na kontakty w dziedzinie prawa ochrony środowiska, istotnie uzupełniając to, co napisali autorzy monografii, ale zajmiemy się także innymi zagadnieniami prawnymi, gdyż są to sprawy mało czytelnikowi polskiemu znane, a jednocześnie warte poznania.

Nauka prawa

W ramach rozdziału IV Studiów zatytułowanego „Współczesna czesko-polska komparatystyczna politologia oraz nauka prawa w odniesieniu do Polski” została wyodrębniona część „Czesko-polska współpraca w dziedzinie nauki prawa”. Składa się ona z ośmiu podrozdziałów, które pokrótce omówimy.

Ladislav Vojaček zajął się czesko-polskimi kontaktami w dziedzinie historii prawa, które sięgają pierwszej połowy XIX wieku, a rozwinęły się na przełomie XIX i XX wieku w badaniach nad prawami narodów słowiańskich oraz w poszukiwaniach i próbach konstruowania wspólnego praszłowiańskiego prawa. Początkowo uczeni kierowali się raczej entuzjazmem niż profesjonalną erudycją. Autor przypomniał postać uczonego polskiego Oswalda Balzera, który w wydanej w 1900 r. *Historii porównawczej państw słowiańskich* reprezentował pogląd, że kiedyś istniało jednolite prawo słowiańskie, ale wątpił, czy ze względu na brak źródeł będzie je można naprawdę poznać. Apelowal przeto o analityczne studia poszczególnych praw słowiańskich i ich porównywanie.

Na wnioski Balzera odpowiedział najwybitniejszy z czeskich historyków prawa końca XIX i początku XX wieku, Karel Kadlec, który w pochodzącej z 1901 r. pracy *Zakładni otázky slovanských právních dějin* w zasadzie podtrzymywał neoromantyczne wyobrażenie o wspólnych i oryginalnych korzeniach prawa słowiańskiego. Dopiero czeski uczoney, František Čada, zdecydowanie odrzucił hipotezę pierwotnego wspólnego prawa słowiańskiego. Dalszy rozwój współpracy poszedł w kierunku badań nad historią praw państw Europy Środkowej.

Kontakty czeskich i polskich historyków prawa były utrzymywane w międzywojniu, a wyraźnie osłabły po 1948 r. w związku z generalną wymianą kadr naukowych w socjalistycznej Czechosłowacji. Nieco ożywiły się w latach sześćdziesiątych, czego przykładem jest udział Remigiusza Bierzanka i Romana Hecka w praskiej międzynarodowej konferencji poświęconej rocznicy projektu pokojowego Jerzego z Podiebradu. W latach osiemdziesiątych w Pradze obradowały trzy wielkie konferencje historyków prawa. W pierwszej (1982 r.) poświęconej pozycji klasy robotniczej udział Polaków był minimalny, w drugiej (1985 r.) o powstaniu i rozwoju socjalistycznego państwa i prawa nie uczestniczył żaden przedstawiciel nauki polskiej, dopiero w trzeciej (1988 r.) o wielkich kodyfikacjach wziął udział Adam Lityński z Katowic.

Po roku 1989 wzajemne kontakty czeskich i polskich historyków prawa stopniowo zyskiwały na dynamice, co przejawiało się uczestnictwem w konferencjach, wspólnych projektach, publikacjach, członkostwie w radach redakcyjnych czasopism i innych działaniach.

Pavel Salak jr. omówił kontakty czeskich i polskich prawników romanistów. Przypomniał, że kiedy w pierwszej połowie lat dwudziestych XX wieku

przed powstałymi wtedy państwami (Czechosłowacją i Polską) stanął ten sam problem uporania się z rozproszeniem porządków prawnych, w obu pojawiły się dążenia do unifikacji. W tym czasie zrodziła się także myśl stworzenia wspólnej kodyfikacji dla narodów słowiańskich, jej zwolennikiem był m.in. Fryderyk Zoll (młodszy). Myśl ta została zrealizowana dopiero na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku w postaci ustaw o prawie rodzinnym i aczkolwiek rozważano dalszą współpracę w odniesieniu do Kodeksu cywilnego, to ostatecznie od tego odstąpiono, ponieważ strona polska nie była skłonna przeprowadzić tak doniosłych zmian w prawie prywatnym, na jakie zdecydowała się ówczesna Czechosłowacja; te różnice pogłębiły się wraz z czeskosłowackim Kodeksem cywilnym z 1964 r.

Autor przypomniał postać sławnego polskiego romanisty Fryderyka Zolla (starszego), który od roku 1896 był członkiem zagranicznym Czeskiej Akademii Nauk i Sztuk i współpracował z Leopoldem Heyrovskim, ówczesnym czołowym czeskim romanistą. Autor dopatrywał się więc korzeni współpracy romanistów jeszcze w dobie austro-węgierskiej.

Charakteryzując pozycję przedmiotu prawa rzymskiego na wydziałach prawa, autor zwraca uwagę, że w Czechach jest ono wykładane w ramach historii prawa i nie ma na żadnym uniwersytecie samodzielnej katedry prawa rzymskiego (w sąsiedniej Słowacji taka katedra jest tylko na Uniwersytecie Trnavskim), podczas gdy w Polsce takie katedry są np. w Łodzi i Krakowie.

Autor wskazuje, że nauczanie prawa rzymskiego w latach 1948–1989 było w Czechosłowacji ograniczone do minimum, wielu czołowych czeskich romanistów musiało po 1948 r. odejść z uniwersytetów. Dotyczyło to m.in. Miroslava Boháčka, który znalazł schronienie w Instytucie Historycznym Czeskiej Akademii Nauk, i Milana Bartoška, który w latach 1949–1961 pracował jako robotnik pomocniczy. Do tego doszła likwidacja w 1950 r. wydziału prawa w Brnie, który został przywrócony dopiero w końcu lat sześćdziesiątych.

Charakteryzując stan współczesny, autor zwraca uwagę na różnicę między romanistami w Czechach i Polsce. Liczba romanistów w obu państwach jest zasadniczo odmienna, nieporównanie wyższa w Polsce. Poza tym czescy prawnicy romanisci za zadanie priorytetowe uznają poszukiwanie w prawie rzymskim inspiracji dla aktualnych rozwiązań cywilistycznych, co zresztą znalazło wyraz w nowym czeskim Kodeksie cywilnym z 2012 r., który szeroko sięga do wzorów rzymskich. Brak czysto romanistycznego czasopisma i ograniczona liczba prawnych czasopism historycznych sprawia, że artykuły czeskich romanistów skierowane są ku praktyce i w zasadzie nie ma tekstów zajmujących się wyłącznie prawem rzymskim. Autor z uznaniem podkreśla zainteresowanie polskich romanistów tym, co można by określić mianem „prawa administracyjnego” antycznego Rzymu (przywołuje w tym kontekście dzieło Marii Zabłockiej, *Romanistyka*

polska po II wojnie światowej, Warszawa 2002), w tym antycznego prawa wojskowego, czym romanistyka czeska się nie zajmuje.

Najlichniesze kontakty z polskimi romanistami utrzymuje Uniwersytet Karola w Pradze, współpracując z Uniwersytetem Warszawskim, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim i Uniwersytetem Jagiellońskim. Uniwersytet Pałacowego w Ołomuńcu utrzymuje kontakty z romanistami z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Uniwersytetu Opolskiego, a razem z brneńskim wydziałem prawa z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Zdeňka Kraličkova zajęła się czesko-polską współpracą w prawie rodzinnym. Przypomniała, że po I wojnie światowej na ziemiach dzisiejszych Czech, Słowacji i Polski obowiązywały francuski Kodeks cywilny, powszechny austriacki Kodeks cywilny, zbiór praw Imperium Rosyjskiego i niemiecki Kodeks cywilny. Po roku 1918 Czechosłowacja i Polska stanęły przed zadaniem unifikacji prawa rodzinnego w ramach prawa prywatnego. Pracami zajęły się komisje kodyfikacyjne, które przygotowały projekty nowych Kodeksów prawa prywatnego. Między ówczesną Czechosłowacją i Polską zostały nawiązane nieoficjalne kontakty, a między familiarystami przebiegała nieoficjalna współpraca. Jednakże ambicje ustawodawców skierowane na stworzenie nowych Kodeksów cywilnych, do których zostałaby włączona materia prawa rodzinnego, nie zostały w okresie międzywojennym zrealizowane.

W następstwie politycznych zmian po II wojnie światowej, zwłaszcza wzrastającego wpływu Związku Radzieckiego, zaczęło w Polsce i Czechosłowacji dochodzić do znaczących zmian w systemach prawnych. W czerwcu 1948 r. polski minister sprawiedliwości H. Świątkowski zwrócił się do swego czechosłowackiego odpowiednika A. Čepički z propozycją współpracy w dziedzinie zbliżania ustawodawstwa. Następnie zostało ogłoszone stanowisko ministrów, w którym wybrzmiała „konieczność ścisłej oficjalnej współpracy” w warunkach budowania ustroju demokracji ludowej. Konsekwencją było powołanie 24 lipca 1948 r. stałej polsko-czechosłowackiej komisji prawniczej. Komisja przygotowała czechosłowacką ustawę o prawie rodzinnym z 1949 r. i polski Kodeks rodzinny z 1950 r., które wyjściowo były niemal identyczne, ale później w następstwie nowelizacji zaczęły się różnić, po czym zostały zastąpione już całkiem odmiennymi: czechosłowacką ustawą z 1963 r. o rodzinie oraz polskim Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym z 1964 r. Według czeskiego cywilisty Karola Eliaša obie ustawy były znamionowane wielkim uproszczeniem, deformacją, balastem i wulgaryzacją.

Po 1989 roku prawa rodzinne w Czechach, Słowacji i Polsce stopniowo się zbliżają, przede wszystkim dzięki wymiarowi praw człowieka. Czechy, Słowacja i Polska przyjęły nowe konstytucje, przystąpiły do szeregu umów międzyna-

rodowych, respektują orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Zapewne zostanie przezwyciężone inspirowane modelem radzieckim przekonanie o gałęziowej odrębności prawa rodzinnego. To już się dokonało w Czechach wraz z nowym Kodeksem cywilnym z 2012 r., w którym znalazły się przepisy prawa rodzinnego. W podobnym kierunku zmierzają prace przygotowawcze w Polsce i Słowacji.

Naděžda Rozehnalova przedstawiła czeskie i polskie międzynarodowe prawo prywatne na drodze do europejskiego międzynarodowego prawa prywatnego. Wskazała, że Polska przyjęła nową ustawę o międzynarodowym prawie prywatnym w 2011 r. i była to już trzecia kodyfikacja tej dziedziny prawa po ustawach z lat 1926 i 1965. Republika Czeska przyjęła nową ustawę o międzynarodowym prawie prywatnym w 2012 r. jako część składową wielkiej rekodyfikacji prawa prywatnego. Kończąc swój szkic, zauważyła, że kodyfikacje narodowe są wprawdzie znaczące tak w kwestiach nieuregulowanych w prawie europejskim, jak i dla tych obszarów, w których nie stosuje się uniwersalnej regulacji, a w stosunku do państw trzecich korzysta się z umów międzynarodowych lub właśnie z norm narodowych. Niemniej jednak dziś międzynarodowe prawo prywatne jest regulacją europejską, która po wstąpieniu obu państw do Unii Europejskiej odgrywa zasadniczą i decydującą rolę w prawie kolizyjnym i prawie procesowym. Po przytoczeniu trzynastu rozporządzeń unijnych oceniła, że unifikacja międzynarodowego prawa prywatnego i procesowego jest wdzięczną dziedziną unifikacji. Na przyszłość należy raczej oczekiwać stopniowego rozszerzania prawa unijnego na dalsze sfery i zmniejszenia znaczenia regulacji narodowych.

Petr Mrkyvka poświęcił swe studium roli polskiej nauki prawa finansowego przy formowaniu brneńskiej szkoły prawa finansowego. Na Wydziale Prawa Uniwersytetu Brneńskiego, który został reaktywowany w 1969 r., prawo finansowe było uznawane za dyscyplinę marginalną, reprezentowaną aż do początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku tylko przez Vladimira Zahalkę. Kiedy on w 1993 r. odchodził z wydziału, wydawało się, że nastąpi zanik prawa finansowego w Brnie, tak jak to się stało na wielu wydziałach prawa w środkowej i wschodniej Europie, gdzie dydaktykę, a także naukę i badania przejęły po części wydziały ekonomiczne, po części zaś wydziały prawa gospodarczego. Dzięki zrozumieniu znaczenia prawa finansowego przez ówczesne kierownictwo wydziału prawa i kierownika katedry nauk administracyjnych, prawa administracyjnego i prawa finansowego, Petra Průchy, doszło do stworzenia przesłanek sformowania samoistnego akademickiego zespołu, o którym obecnie można mówić jako o brneńskiej szkole prawa finansowego, które wyemancypowało się w samodzielny katedrę prawa finansowego i gospodarki narodowej. Niemalą zasługę w tym procesie miała i nadal ma polska nauka prawa finansowego.

Autor wskazuje na utworzenie w 2002 r. przy Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku Centrum Informacji i Organizacji Badań Finansów Publicznych i Prawa Podatkowego Krajów Europy Środkowej i Wschodniej – z inicjatywy kierownika katedry prawa finansowego Eugeniusza Ruśkowskiego oraz Cezarego Kosikowskiego, Jana Głuchowskiego i Leonarda Etela. Głównie ci polscy uczeni, ale także inni, współpracują z Uniwersytetem Masaryka w Brnie.

Petr Průcha przedstawił reformę administracji terytorialnej w Republice Czeskiej w porównaniu z sytuacją w Polsce i Europie. Po rozpoczęciu procesu transformacji ustrojowej na przełomie lat 1989–1990 sytuacja w Polsce i Czechosłowacji była podobna, administracja terenowa była zbudowana na systemie rad narodowych sprawujących nie administrację samorządową, lecz państwową. W roku 1990 w obu państwach zostały utworzone gminy jako organy samorządu terytorialnego. Pierwszy etap reformy administracji terytorialnej w Republice Czeskiej obejmował lata 1990–2000, kiedy ogólną administrację terytorialną wykonywały na poziomie podstawowym gminy jako jednostki samorządu terytorialnego, a na poziomie „wyższym” zostały usytuowane urzędy powiatowe jako organy administracji państwowej wykonujące kompetencje ogólne. Ich działanie było uzupełnione przez wyspecjalizowane organy administracji państwowej, z których większość istnieje do dziś.

Konstytucja Republiki Czeskiej obowiązująca od 1 stycznia 1993 r., czyli od daty powstania samodzielnego państwa, zapowiedziała powołanie jednostek samorządu terytorialnego wyższego stopnia, które miały nosić nazwę ziem lub krajów. Ich powołanie konstytucja powierzyła odrębnej ustawie konstytucyjnej, która została uchwalona w 1997 r. i miała wejść w życie 1 stycznia 2000 r. Faktycznie ta ustawa konstytucyjna powołująca trzynastcie krajów i przyznająca pozycję czternastego kraju stolicy Pradze zaczęła działać nieco później – po wydaniu w 2000 r. ustawy o krajach, nowej ustawy o gminach oraz nowej ustawy o stolicy Pradze i przeprowadzeniu u schyłku 2000 r. wyborów do przedstawicielstw krajów. W konsekwencji w latach 2001–2002 Republika Czeska przyjęła przejściowo trzystopniowy system administracji terytorialnej: gmina – urząd powiatowy – kraj, przy czym gminy i kraje były jednostkami samorządowymi, a urzędy powiatowe sprawowały administrację państwową. Był to etap przejściowy dlatego, że jeszcze w 2000 r. została wydana ustawa o zniesieniu powiatów z dniem 31 grudnia 2002 r. Tak się też stało; kompetencje zniesionych urzędów powiatowych zostały przydzielone bądź gminom (powstały wtedy gminy z urzędem wykonującym „przeniesioną” administrację państwową oraz gminy o rozszerzonych kompetencjach), bądź krajom. Od 1 stycznia 2003 r. w Republice Czeskiej obowiązuje dwustopniowy system administracji terytorialnej: gmina – kraj, ale oba stopnie to jednostki samorządowe. Tak więc obecnie nie ma

w Republice Czeskiej jednostek ogólnej terytorialnej administracji państwowej, lecz wykonują ją jako kompetencje powierzone samorządowe gminy i kraje.

Republika Czeska należy do państw ze znaczną liczbą małych gmin. Wynosi ona 6245, w zdecydowanej większości są to gminy wiejskie. Pozostało wprawdzie 76 powiatów, ale powiaty są tylko jednostkami terytorialnego podziału państwa, nie wykonują żadnych kompetencji administracyjnych, które należą wyłącznie do gmin i krajów.

Damian Czudek i Michał Koziół przedstawili Brneńskie Centrum Prawa Polskiego, funkcjonujące od stycznia 2012 r. w ramach akademickiej inicjatywy wzajemnego poznania.

Nauka prawa ochrony środowiska

Do odrębnego omówienia pozostawiliśmy czesko-polską współpracę w dziedzinie prawa środowiska, którą w Studiach przedstawiła **Ivana Průchova**.

Naukowe spotkania prawników specjalizujących się w zagadnieniach ochrony środowiska w Polsce, Czechach i Słowacji mają swoją długoletnią tradycję. Każdego roku (od 2000 r.) organizowane są polsko-czesko-słowackie konferencje. W tym roku, we wrześniu na Morawach w Czechach, odbędzie się osiemnasta konferencja.

Pierwsze dwanaście konferencji zostało opisanych w artykule *Dwanaście lat współpracy polskich, czeskich i słowackich prawników zajmujących się ochroną środowiska*¹, dlatego nie będziemy powtarzać wskazanych tam ustaleń. Warto jednak przybliżyć kolejne konferencje, które miały miejsce od 2012 r. Chodzi zatem o zorganizowaną w dniach: od 11 do 13 września 2012 w Třešti w Czechach, od 11 do 13 września 2013 r. w Krocycach w Polsce, od 10 do 13 września 2014 r. w Pecu pod Śnieżką w Czechach, od 5 do 8 września 2015 r. w Pogorzeli w Polsce, od 6 do 7 września 2016 r. w Bojnicach na Słowacji. Zaznaczyć należy, że prelegenci wygłaszają referaty w swoim języku ojczystym, które jednocześnie tłumaczy na język polski, czeski bądź słowacki W. Radecki, co stało się już tradycją tych konferencji.

Tematem pierwszej ze wskazanych konferencji, w **Třešti**, była ochrona światowego kulturowego i przyrodniczego dziedzictwa UNESCO w kontekście środkowoeuropejskiego prawa. Referaty z tej konferencji zostały opublikowane

¹ W. Radecki, *Dwanaście lat współpracy polskich, czeskich i słowackich prawników zajmujących się ochroną środowiska*, „Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka” 1/2012, s. 4–28.

w Pradze w 2012 r. w językach, w których zostały ogłoszone lub po konferencji przedłożone do publikacji, tj. w czeskim, słowackim oraz polskim. Monografia „*Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu*”² została podzielona na trzy części. W pierwszej części, stanowiącej porównanie tej ochrony w Polsce, Słowacji i Czechach, zamieszczono trzy artykuły: W. Radeckiego: „*Objekty světového kulturního a přírodního dědictví z pohledu polského práva*”; wspólny S. Košičiarovej i M. Maslena: „*Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví na Slovensku*” oraz V. Stejskala: „*Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví v České republice*”.

Część druga dotyczy ochrony światowego dziedzictwa UNESCO z punktu widzenia prawa europejskiego i międzynarodowego. Zamieszczono w niej 8 referatów: M. Damohorskýego „*Několik poznámek k ochraně židovských památek z právního pohledu*”; G. Dobrowolskiego „*Międzynarodowe formy ochrony przyrody w Polsce*”; I. Janiářovej „*Úmluva o ochraně světového kultu rního a přírodního dědictví v praxi na příkladu Tasmánie*”; D. Kohouta „*Vyhlašovací a koncentrační tábor Osvětim – Březinka v kontextu světového kulturního dědictví UNESCO a poválečných tzv. o světim ských procesů*”; P. Humlíčkovéj „*Práva původních obyvatel a ochrana životního prostředí*”; L. Vostrá „*Program UNESCO „Man and Biosphere*” oraz K. Žákovskej „*Úmluva UNESCO o podvodním dědictví: šance pro ochranu (nejen) historických vraků*”.

W trzeciej części odnoszącej się do wybranych problemów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO artykuły przygotowali: M. Pekárek „*K některým problémům současné české právní úpravy ochrany kulturních památek (v kontextu s ochranou světového kulturního a přírodního dědictví)*”; I. Průchová wspólnie z P. Machem „*Ochrana kulturního a přírodního dědictví v oblasti Dolní Moravy*”; A. Habuda „*Ochrana zabytków i ochrana przyrody w Polsce w perspektywie Konwencji o ochronie światowego dziedzictwa*”; A. Lipiński „*Miejsce Konwencji Paryskiej w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w prawie polskim*”; O. Vícha „*K oc hraně hornických kulturních památek na příkladu propadu Zebračka*” oraz L. Bohuslav, który napisał artykuł zatytułowany „*Kriminalizace trestní odpovědnosti právnických osob stran trestných činů proti životnímu prostředí*”.

We wrześniu 2013 r. w Krocycach odbyła się konferencja, której przedmiotem uczyniono prawne zasady ochrony środowiska w związku z wykorzystaniem jego geologicznych zasobów³.

² M. Damohorský, V. Stejskal et al., *Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v středoevropském právním kontextu*, Praha 2012.

³ Zob. D. Danecka, *Prawne zasady ochrony środowiska w związku z gospodarowaniem jego geologicznymi zasobami (Polsko-czesko-słowacka konferencja naukowa, Kroczyce, 11–13.09.2013)*, „Państwo i Prawo” 2014, z. 6, s. 109–111.

W konferencji tej wzięły udział 42 osoby. Wygłoszono 34 referaty, w tym 15 stanowiły wystąpienia osób z czeskich oraz słowackich ośrodków naukowych.

Podzielono wystąpienia na cztery panele. W pierwszym, zatytułowanym „Zrównoważony rozwój w działalności geologicznej i górniczej” referat wygłosili: S. Košičiarová wspólnie z B. Cepkiem „Prawo górnicze a ochrona środowiska na Słowacji”. Następnie A. Lipiński w referacie pt. „Przedmiot i zakres prawa geologicznego i górniczego” podjął rozważania na temat problemów powstających w przypadku interpretacji pojęcia „złoża kopaliny”. V. Stejskal wskazał, w jaki sposób działalność prowadzona na podstawie prawa geologicznego i górniczego wpływa na ochronę przyrody i krajobrazu w Czechach. Z. Bukowski w referacie „Zrównoważony rozwój a gospodarowanie geologicznymi zasobami środowiska” podjął próbę wykazania, że mówienie o zrównoważonym rozwoju w przypadku działalności geologicznej i górniczej to jedynie chwyt marketingowy. Z kolei M. Franková odniosła się do zagadnienia badań geologicznych. Referaty wygłosili także R. Stec „Uwarunkowania prawne i organizacyjne likwidacji kopalń na przykładzie kopalń siarki oraz rekultywacja terenów kopalnianych”; D. Danecka „Działalność górnicza w świetle zasad prawa ochrony środowiska”; H. Schwarz „Racjonalna gospodarka złożem w prawie geologicznym i górniczym”; E. Olejarczyk „Charakter prawny koncesji w prawie geologicznym i górniczym”. W trakcie dyskusji zwrócono uwagę, że w Republice Czeskiej, podobnie jak w Polsce, przykładą się dużą wagę do rekultywacji terenów zajętych przez górnictwo oraz minimalizacji skutków takiej działalności.

Drugi panel „Konflikty i odpowiedzialność” odbył się 320 metrów pod powierzchnią ziemi w Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego Guido w Zabrze. Referaty wygłosili: M. Vopařilová „Wybrane aspekty uczestnictwa społeczeństwa w prawie górniczym”; H. Lisicka „Konflikty środowiskowe związane z górnictwem”; J. Bárta oraz M. Hálová „Ochrona innych interesów przy wydobywaniu kopalni w regulacji prawnej Republiki Czeskiej”; W. Radecki „Przepisy karne w nowym prawie geologicznym i górniczym”; T. Snopková „Obszar badawczy Trutnovsko”; E. K. Czech „Środki finansowo-prawne w działalności górniczej”; Z. Wiśniewski „Orzecznictwo sądowno-administracyjne w sprawach wydobywania kopalni na tle zasad ochrony środowiska”; K. Lipińska „Tryb dochodzenia roszczeń z tytułu tzw. szkód górniczych”. W wystąpieniach tych podkreślano nie tylko konfliktogeny charakter inwestycji górniczych, ale także istnienie poważnych problemów prawnych związanych z odpowiedzialnością za szkody, które ujawniają się wówczas, gdy nie istnieje ani ich sprawca, ani jego następcą prawnym.

Panel trzeci poświęcono gospodarowaniu odpadami w górnictwie. W tej części obrad zabrali głos: M. Sobotka „Regulacja prawna postępowania z odpadami wydobywczymi”; M. Górski „Ochrona geosfery i jej zasobów przed zagrożeniami

związanymi ze składowaniem odpadów”; J. Rotko „Aktualność obowiązujących zasad odprowadzania wód zasolonych w świetle przepisów ramowej dyrektywy wodnej”; J. Jerzmański „Status prawny mas ziemnych i skalnych w Polsce i UE”; K. Karpus „Program gospodarowania odpadami wydobywczymi jako podstawa korzystania z geologicznych zasobów środowiska przez posiadacza odpadów wydobywczych” oraz O. Vícha „Szczególne ingerencje w skorupę ziemską”.

Czwarty panel: „Geologia, górnictwo i prawo własności” rozpoczął G. Dobrowolski wystąpieniem „Prawne zasady podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie bezpiecznego geologicznego składowania dwutlenku węgla”. Kolejno referaty wygłosili także: M. Damohorský „Prawo własności w sprawach górniczych w stosunku do ochrony środowiska”; R. Mikosz „Geologia i górnictwo a planowanie przestrzenne”; I. Jančářová „Wstęp na grunty i inne ograniczenia właścicieli przy realizacji działań górniczych”; M. Pekárek w imieniu swoim oraz I. Průchovej „Odpowiedzialność w czeskim prawie górniczym z akcentem na ochronę środowiska”; G. Radecki „Odpowiednie stosowanie przepisów o dzierżawie do użytkowania górniczego”; H. Müllerová oraz L. Vostrá „Niedawny i oczekiwany rozwój legislacji w dziedzinie regulacji prawa górniczego w Republice Czeskiej”; B. Rakoczy „Odpowiedzialność za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego”, a także J. Hanák „Wykorzystanie środków prywatnoprawnych w ochronie środowiska przy pozyskiwaniu kopalin”.

Efektom tej konferencji było opublikowanie monografii „Prawna regulacja geologii i górnictwa w Polsce, Czechach i na Słowacji. Wybrane zagadnienia”⁴ zawierającej opracowania bazujące na referatach wygłoszonych w trakcie kolejnych paneli. Publikacja ta została podzielona na sześć rozdziałów: I. Zagadnienia ogólne, II. Prawna ochrona środowiska w związku z działalnością geologiczną i górniczą, III. Cywilnoprawne aspekty geologii i górnictwa, IV. Gospodarowanie odpadami w górnictwie, V. Konflikty i odpowiedzialność w górnictwie, oraz VI. Pozostałe aspekty działalności geologicznej i górniczej.

XV czesko-polsko-słowacka konferencja, zatytułowana „Aktualne kwestie prawa ochrony środowiska w Republice Czeskiej, Polsce i na Słowacji”, miała miejsce od 10 do 13 września 2014 r. w **Pecu pod Śnieżką** w Czechach. Konferencję otworzył V. Stejskal wystąpieniem, w którym opowiedział o piętnastu latach współpracy prawników z Czech, Polski i Słowacji, zajmujących się prawem ochrony środowiska („15 let česko-polsko-slovenské vědecké spolupráce v oblasti práva životního prostředí”). Po nim Jiří Flousek opowiedział o aktualnych problemach ochrony przyrody w Karkonoskim Parku Narodowym („Aktuální problémy ochrany přírody v Krkonošském národním parku”).

⁴ G. Dobrowolski (red.), G. Radecki (red.), *Prawna regulacja geologii i górnictwa w Polsce, Czechach i na Słowacji. Wybrane zagadnienia*, Katowice 2014.

Obrady podzielono na sześć sekcji. W pierwszej, dotyczącej kar administracyjnych i sądowych w ochronie środowiska (*„Správní a soudní trestání v ochraně životního prostředí”*) prelegentami byli: jako pierwsza S. Košičiarová, która opowiedziała o zasadach postępowania karnego w ochronie środowiska (*„Princípy správneho trestania v ochrane životného prostredia”*); następnie I. Jančářová porównała wybrane aspekty kar kryminalnych i administracyjnych w odniesieniu do ochrony przyrody (*„Komparace vybraných aspektů správního a soudního trestání v ochraně přírody”*); M. Maslen opowiedział o „opłatach karnych” w słowackiej odpowiedzialności prawnej na przykładzie ochrony przyrody i krajobrazu (*„Aplikácia pojmu „trestne obvinenie” v slovenskej právnej uprave zodpovednosti za spravne delikty na useku ochrany prírody a krajiny”*). T. Snopková w wystąpieniu *„Příčinná souvislost jako podmínka pro správní trestání”* poruszyła kwestię przyczynowości jako przesłanki odpowiedzialności za delikty administracyjne. *„Postępowanie wodnoprawne w orzecznictwie polskich sądów administracyjnych”* omówił J. Rotko.

Druga sekcja poświęcona została prawu ochrony przyrody (*„Právní úprava ochrany přírody”*). Jako pierwszy F. Dienstbier przedstawił kwestę *„Strategické povolování v ochraně přírody”*, następnie I. Průchová opowiedziała o scalaniu gruntów w oparciu o ochronę przyrody i krajobrazu (*„Pozemkové úpravy a ochrana přírody a krajiny”*). O wyłączeniu na cele ochrony przyrody i krajobrazu mówił J. Hanák (*„Vyvlastnění z důvodu ochrany přírody a krajiny”*). Z kolei J. Jerzmanski przedstawił *„Nowe zasady ochrony powierzchni ziemi”*; R. Stec wspomniał o *„Działalności straży przyrodniczych w Polsce, Czechach i na Słowacji oraz ich uprawnieniach”*. Jako ostatni w tej sesji, A. Habuda zaprezentował wystąpienie zatytułowane *„Ochrana krajobrazu w prawie polskim. Stan obecny i perspektywy”*.

Sekcja trzecia dotyczyła ochrony różnorodności biologicznej (*„Právní úprava ochrany biodiverzity”*). Sekcję tę otworzył W. Radecki wystąpieniem *„Ochrana bobra w prawie polskim”*; następnie M. Damohorský wspólnie z P. Šedina mówili o ochronie europejskiego bobra w czeskim prawie (*„Ochrana bobra evropského v českém právu”*); ostatnia D. Danecka zaprezentowała wystąpienie *„Wilk i pies w prawie polskim”*.

Czwartą sesję poświęcono prawym uwarunkowaniom bezpieczeństwa energetycznego w odniesieniu do klimatu (*„Právní otázky energetické bezpečnosti a ochrany klimatu”*). Jako pierwszy wystąpienie *„Bezpieczeństwo energetyczne w kontekście zasady zrównoważonego rozwoju”* wygłosił G. Dobrowolski. Następnie R. Mikosz omówił *„Bezpieczeństwo energetyczne a prawo geologiczne i górnicze”*. L. Karski zwrócił uwagę na *„Powiązanie prawa przyszłości i przeszłości – w kierunku bezpieczeństwa klimatycznoenergetycznego Europy Centralnej”*. Jako

ostatnia, E. Olejarczyk omówiła „*Prawne zasady poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania węglowodorów w Polsce – wybrane zagadnienia*”.

W przerwie obrad zorganizowano spacer po Karkonoskim Parku Narodowym, co pozwoliło zregenerować siły przed piątą sesją dotyczącą ochrony krajobrazu („*Právni otázky ochrany krajiny*”). Sesję tę rozpoczął Z. Bukowski wystąpieniem zatytułowanym „*Prawne formy ochrony krajobrazu w polskim systemie prawnym*”. Następnie M. A. Król wspólnie z A. Kaźmierską-Patrzychną wskazały „*Prawne instrumenty ochrony krajobrazu wiejskiego w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020*”. Ostatni w tej sesji wystąpił O. Vícha, który opowiedział między innymi o ochronie zabytków w wystąpieniu zatytułowanym „*Nástroje ochrany krajiny s důrazem na území s kulturně historickými hodnotami v právních předpisech z oblasti památkové péče*”.

Szósta sesja odnosiła się do instrumentów prawnych w ochronie środowiska („*Administrativněprávní nástroje ochrany životního prostředí*”). B. Rakoczy wskazał, jak wygląda „*Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzęta na podstawie art. 126 ustawy o ochronie przyrody*”. Kolejne wystąpienie „*Odpowiedzialność administracji publicznej z tytułu ustanowienia form ochrony przyrody*” wygłosiła M. Szalewska. Następnym tematem była „*Administracyjna sankcja finansowa w polskim prawie ochrony środowiska – ujęcie modelowe*”, który omówiła K. Karpus. O ochronie przed hałasem wspomniała J. Dudová w wystąpieniu „*Ochrana před hlukem v přírodě a udržitelnost kvality života*”. Ostatni referat w tej sesji zaprezentował M. Górski, który zatytułował „*Prawne problemy organizacji postępowania z odpadami komunalnymi w Polsce*”.

Konferencję zamknął W. Radecki wspólnie z V. Stejskalem.

Referaty z tej konferencji zostały opublikowane w dwóch wydaniach czasopisma „*Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*”⁵, które wydawane zostało przez Uniwersytet Karola w Pradze.

Szesnasta konferencja polsko-czesko-słowacka „**Rozwój prawa i polityki ochrony środowiska**”, odbyła się w **Pogorzeliczy w dniach od 5 do 8 września 2015 r.** Wzięło w niej udział blisko sześćdziesięciu uczestników.

Obrady odbywały się w czterech sesjach: 1. Nauka i rozwój prawa ochrony środowiska; 2. Zagadnienia organizacyjne ochrony środowiska; 3. Polityka ochrony środowiska oraz 4. Prawo materialne ochrony środowiska. Każdy z uczestników wygłaszał referat w swoim ojczystym języku.

Główne wątki objęte wygłoszonymi referatami zostały utrwalone w postaci monografii „*Prawo i polityka ochrony środowiska w doktrynie i praktyce*” pod

⁵ Zob. „*Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*”, Charles University Law Review, nr 1/2015 oraz nr 2/2015.

redakcją A. Barczak oraz A. Ogonowskiej⁶. Publikacja ta podzielona została na jedenaście części, wśród których znalazły się: rozwój prawa ochrony środowiska, nauka prawa ochrony środowiska, badania porównawcze, administrowanie ochroną środowiska, polityka i planowanie w ochronie środowiska, prewencyjne instrumenty ochrony środowiska, odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska, gospodarowanie odpadami, ochrona i gospodarowanie zasobami biosfery, gospodarowanie wodami oraz energetyka a ochrona środowiska. Konferencja ta stała się asumptem do refleksji na temat rozwoju nauki prawa ochrony środowiska, które jest młodą dziedziną nauki, choć jej załączków doszukuje się już w średniowieczu. Największy rozkwit nastąpił w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku i trwa do dnia dzisiejszego.

Siedemnasta konferencja, którą zatytułowano „Prawo do środowiska i instrumenty jego egzekwowania”, odbyła się w dniach od 6 do 7 września 2016 r. w Bojnicach na Słowacji.

Obrady podzielone zostały na dwie sesje. Pierwsza dotyczyła treści i znaczenia prawa człowieka do środowiska („*Content and meaning of human rights to the environment*”). W jej trakcie wygłoszono 15 referatów. Wśród prelegentów znaleźli się: H. Müllerová („*Role právních principů v interpretaci práva na životní prostředí*”); W. Radecki „*Konstytucyjne prawo do środowiska w Polsce w latach 1976–1997*”; S. Košičiarová („*Medzinárodnoprávne a ústavnoprávne aspekty presadzovania práva na priaznivé životné prostredie*”); Z. Bukowski („*The right of people to the environment and investment processes in Polish law*”); V. Stejskal („*Právo na příznivé životní prostředí v judikatuře českých soudů z oblasti ochrany přírody a krajiny*”); M. Górski („*Odour protection in polish internal law*”); M. Franková („*Možnosti uplatňování práva na příznivé životní prostředí*”); E. Olejarczyk („*Rezerwat jako prawna forma ochrony przyrody w Polsce*”); D. Danecka („*Dostęp do parków narodowych i krajobrazowych w Polsce*”); J. Hanák („*Prosazování práva na životní prostředí prostřednictvím kompenzací za omezení vlastnického práva*”); A. Habuda („*Prawo dostępu do lasu jako publiczne prawo podmiotowe*”); H. Musilová („*Právo na příznivé životní prostředí a zemědělství*”); J. Jerzmański („*Praktyczne zastosowanie definicji odpadu (uznawanie za produkt uboczny)*”); M. Dufala („*Rozšířená zodpovednosť výrobcov ako nástroj ochrany životného prostredia pred odpadmi*”); K. Cholewa („*Prawne aspekty prowadzenia składowiska odpadów*”).

Sesja druga odnosiła się do kwestii egzekwowania prawa jednostki do środowiska („*The legislation of the enforcement of the rights of entities in the area of*

⁶ A. Barczak (red.), A. Ogonowska (red.), *Prawo i polityka ochrony środowiska w doktrynie i praktyce*, Szczecin 2016.

environmental protection”). W tej części obrad zaprezentowane zostały następujące wystąpienia: J. Rotko („*Powszechne korzystanie z wód jako prawo publiczne podmiotowe*”); M. Damohorský („*Právo na prístup k vode*”); A. Lipiński („*Ochrana zdroj kopalín v svetle zásady zrovnovažoneho rozvoju*”); G. Dobrowolski („*Korzystanie z wnętrza ziemi a zasada zrovnovažoneho rozvoju*”); B. Cepek („*Právna zodpovednosť za staré environmentálne záťažé vo vybraných krajinách Európskej únie a USA*”); F. Dienstbier („*Správní soudnictví jako nástroj prosazování práva na příznivé životní prostředí*”); I. Průchová („*Normotvorba územně samosprávných celků v České republice – možnosti a meze při prosazování práva na životní prostředí*”); M. Tittlová („*Trestnoprávne nástroje ochrany životného prostredia*”); K. Zawada („*Dostup do informacji o środowisku w Federacji Rosyjskiej*”); M. Maslen („*Obce a občianske združenia – aktívna legitímácia niektorých právnických osôb pri presadzovaní práva na priaznivé životné prostredie*”); K. Karpus („*Environmental locus standi in Polish law*”); M. Piekarska („*Odpowiedzialność za „szkody górnicze*”); J. Dudová („*Právo na ochranu před hlukem – aktuální nástroje jeho prosazování v České republice*”); M. Nyka („*Trade related instruments of promotion of human right to the environment in international climate law*”).

Osiemnasta konferencja czesko-polsko-słowacka planowana jest w dniach od 6 do 8 września 2017 r. na Morawach w Czechach.

Zagadnienia poruszane podczas tych spotkań mają szeroki zakres, co umożliwi badania komparatystyczne niemalże w odniesieniu do każdego zagadnienia związanego z prawem ochrony środowiska. Wygłoszone referaty stały się przedmiotem licznych publikacji, wydawanych zwykle w formie monografii, co ma istotny wpływ na rozwój nauki prawa ochrony środowiska.

Współpraca między zajmującymi się ochroną środowiska prawnikami tych trzech słowiańskich państw przybiera również inne formy. Chodzi przede wszystkim o publikacje czeskich i słowackich prawników w Polsce, a także polskich prawników w Czechach i Słowacji. W. Radecki nie tylko zrecenzował kilkadziesiąt książek autorów czeskich⁷ i słowackich⁸, ale jest również autorem ponad stu artykułów o prawie czeskim i słowackim, a także publikacji komparatystycznych⁹. Ponadto w latach 2010–2013 opublikowano cztery polsko-czesko-

⁷ Przykładowo: W. Radecki, Recenzja: Veronika Tomoszková, Ondřej Vicha, Magdalena Vopařilová, *Praktikum z práva životního prostředí*, „Leges” Praha 2013, „Prawo i Środowisko” 2016, nr 1, s. 145–147.

⁸ Przykładowo: W. Radecki, Recenzja: Branislav Cepek, *Zodpovednosť za ekologickú ujmu a škodu v životnom prostredí*, Bratislava 2010, „Prawo i Środowisko” 2016, nr 3, s. 142–147.

⁹ Przykładowo: W. Radecki, *Ochrona środowiska przyrodniczego a ochrona środowiska kulturowego w prawie polskim, czeskim i słowackim*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2012, nr 1, s. 51–93; W. Radecki, *Przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne*

słowackie monografie prawnoporównawcze jego autorstwa: o ochronie przyrody¹⁰, rybactwie¹¹, łowiectwie¹² oraz ochronie środowiska w prawie karnym¹³.

Poza konferencjami i indywidualnymi publikacjami wskazać możemy na inne formy współpracy, przede wszystkim chodzi o międzynarodowe programy badawcze zakończone monografiami:

1. H. Müllerova et al., *Public Participation in Environmental Decision-Making. Implementation of the Aarhus Convention*, Praha 2013 (wśród uczestników z kilku krajów A. Habuda i W. Radecki),
2. V. Tomoszkova et al., *Implementation and Enforcement of EU Environmental Law in the Visegrad Countries*, Olomouc 2014 (wśród uczestników z kilku krajów G. Dobrowolski, A. Lipiński, R. Mikosz oraz G. Radecki).

Ponadto prawnicy z Polski uczestniczą w organizowanych przez Wydział Prawa Uniwersytetu Masarykova w Brnie „Dniach Prawa”. W 2014 r. W. Radecki wspólnie z A. Habudą wygłosili tam referat „Łowiectwo w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego”, natomiast dwa lata później, w 2016 r., W. Radecki razem z D. Danecką zaprezentowali wystąpienie „Inspekcja ochrony środowiska w Polsce” („*Inspekce ochrany životního prostředí v Polsku*”).

Warto wspomnieć, że W. Radecki zaproponował sporządzenie tak zwanych artykułów recenzyjnych. Jest to ciekawa koncepcja, która pozwala na konfrontację czeskich rozwiązań prawnych z polskimi, co jednocześnie umożliwia sformułowanie wniosków *de lege ferenda*. Stanowić również może inspirację zarówno dla ustawodawcy polskiego, jak i czeskiego. Do tej pory zostało opublikowanych kilka takich artykułów, a zaznaczyć należy, że kolejne są w przygotowaniu. Jako przykład wskazać można na artykuły recenzyjne: *Prawna ochrona zwierząt w Republice Czeskiej w porównaniu z prawem polskim. Artykuł recenzyjny: Hana Müllerova, Vojtěch Stejskal, Ochrana zvířat v právu, Academia – 2013,*

w prawie polskim, czeskim i słowackim, [w:] *Na styku prawa karnego i prawa o wykroczeniach. Zagadnienia materialnoprawne oraz procesowe. Tom I. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Markowi Bojarskiemu*, pod redakcją Janusza Sawickiego i Katarzyny Łucarz, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, s. 392–408; W. Radecki, *Prawo łowieckie w Polsce, Czechach i Słowacji*, „Brać Łowiecka” 2016, nr 5, s. 82–85 oraz nr 7, s. 70–73; W. Radecki, *Odpowiedzialność karna osób prawnych w Czechach i Słowacji*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 11, s. 60–78.

¹⁰ W. Radecki, *Prawna ochrona przyrody w Polsce, Czechach i Słowacji. Studium Prawnoporównawcze*, Warszawa 2010.

¹¹ W. Radecki, *Zintegrowana ochrona zasobów ryb w prawie polskim, czeskim i słowackim*, Wrocław 2010.

¹² W. Radecki, *Prawo łowieckie w Polsce, Czechach i Słowacji*, Wrocław 2011.

¹³ W. Radecki, *Ochrona środowiska w polskim, czeskim i słowackim prawie karnym*, Warszawa 2013.

s. 490¹⁴; Zasada „zanieczyszczający płaci” w czeskim prawie środowiska w porównaniu z prawem polskim. Artykuł recenzyjny: Ondřej Vicha, Princip „znečišťovateli” z pravniho pohledu, Linde – Praha – 2014, s. 234¹⁵; Woda w stosunkach prawnych – dzieło autorów czeskich z perspektywy polskiej. Artykuł recenzyjny: Ivana Průchowa, Jakub Hanak a kolektiv, Voda v pravních vztazích. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická č. 481, Brno 2014, s. 238¹⁶.

Na zakończenie chcielibyśmy zauważyć, że kontakty polskich, czeskich i słowackich prawników zajmujących się prawem ochrony środowiska nie ograniczają się do cyklicznych konferencji, ale obejmują także inne formy: wspólne projekty badawcze, publikacje zarówno autorów czeskich i słowackich w czasopiśmie polskich, jak i autorów polskich w czasopiśmie czeskich i słowackich. Ponadto w Polsce publikowane są recenzje prac autorów czeskich i słowackich, z kolei prace autorów polskich – w Czechach i na Słowacji¹⁷. Współpraca ta polega również na wymianie literatury, aktów prawnych oraz nieformalnych kontaktach. Pozwala to na dokonywanie wspólnych ustaleń co do obecnego stanu prawa ochrony środowiska w Polsce, Czechach i na Słowacji i formułowanie wniosków *de lege ferenda* znajdujących oparcie w rozwiązaniach, które sprawdziły się w innych krajach. To, iż w ostatnich latach współpraca pomiędzy ośrodkami naukowymi w Polsce, Czechach i na Słowacji jest intensyfikowana i rozwijana w wielu obszarach, pozwala mieć nadzieję, że w przyszłości będzie ona kontynuowana.

¹⁴ D. Danecka, W. Radecki, *Prawna ochrona zwierząt w Republice Czeskiej w porównaniu z prawem polskim*. Artykuł recenzyjny: Hana Müllerová, Vojtěch Stejskal, *Ochrana zvířat v právu*, Academia – 2013, s. 490, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2014, nr 3, s. 131–163.

¹⁵ D. Danecka, W. Radecki, *Zasada „zanieczyszczający płaci” w czeskim prawie środowiska w porównaniu z prawem polskim*. Artykuł recenzyjny: Ondřej Vicha, Princip „znečišťovateli” z pravniho pohledu, Linde – Praha – 2014, s. 234, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2015, nr 1, s. 187–221.

¹⁶ W. Radecki, J. Rotko, *Woda w stosunkach prawnych – dzieło autorów czeskich z perspektywy polskiej*. Artykuł recenzyjny: Ivana Průchowa, Jakub Hanak a kolektiv, *Voda v pravních vztazích*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická č. 481, Brno 2014, s. 238, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, s. 89–124.

¹⁷ Przykładowo: S. Košičiarová, D. Danecka, Recenzja: Wojciech Radecki: *Ochrona środowiska w polskim, czeskim i słowackim prawie karnym*. Studium porównawcze. Warszawa: Lex a Wolters Kluwer Business, 2013, s. 386, „Forum Iuris Europaeum” 2014 r., nr 1, Trnava.

COOPERATION OF THE POLISH AND CZECH LAWYERS

History Institute of the Czech Academy of Sciences has published in 2014 the monograph by Roman Baron, Roman Madecki and collective entitled “Czech Polish Studies: Tradition and Present (philology – history – politology – law)”. On the basis of this monograph the authors presented many years’ cooperation between Polish, Czech and Slovak scholars in domain of the environmental law.